Constituziun

dalla vischnaunca da Falera

Constituziun dalla vischnaunca da Falera

I. Disposiziuns generalas[1]

Art. 1 La vischnaunca

La vischnaunca da Falera ei ina corporaziun territoriala dil dretg public. Ella cumpeglia las persunas domiciliadas en siu territori.

Art. 2 Autonomia

El rom dalla legislaziun federala e cantunala ha la vischnaunca il dretg d'administraziun autonoma.

Ella exercitescha enteifer ils tiarms da sias cumpetenzas legalas tut ils dretgs suverans sur dallas persunas, dils animals e sur dallas caussas che sesanflan en siu territori.

Art. 3 Principi territorial e lungatg ufficial

La vischnaunca da Falera sesanfla el territori romontsch. Il lungatg ufficial dalla vischnaunca ei il romontsch.

Art. 4 Dretg da votar e dretg d'eleger

Habels da votar ein burgheis svizzers dad omisduas schlatteinas che han cumpleniu il 18avel anniversari e ch'ein buca sut curatella cumplessiva ni che vegnan buca representai d'in mandatari pervia d'ina inhabilitad da giudicar.

Il dretg da votar en fatgs communals han ils burgheis svizzers ch'ein habels da votar e ch'ein domiciliai en vischnaunca.

Ella suprastonza communala san vegnir eligidas persunas cun dretg da votar ch'ein domiciliadas en vischnaunca il pli tard il di dallas elecziuns e duront l'entira perioda d'uffeci.

Art. 5 Perioda d'uffeci

La perioda d'uffeci dallas autoritads communalas cuoza mintgamai quater onns.

Tgi che ha fatg part d'ina autoritad communala duront treis periodas d'uffeci ina suenter l'autra, sa buca vegnir reelegius pli per la proxima perioda d'uffeci. Periodas d'uffeci entschattas valan sco entiras.

Per il temps d'uffeci d'in commember dalla suprastonza communala vegnan las eventualas periodas d'uffeci sco commember dalla cumissiun da gestiun u d'ina autra autoritad communala buca quintadas. Medemamein vegn il temps, duront il qual il president da vischnaunca ei staus commember dalla suprastonza communala buca quintaus.

Sch'in post daventa vacant duront ina perioda d'uffeci, vegn fatga in'elecziun substitutiva per il rest dalla perioda d'uffeci, nun che la proxima elecziun ordinaria hagi liug el decuors dils proxims nov

---

[1] Indicaziuns da persunas e da funcziuns en questa constituziun serefereschan ad omisduas schlatteinas, nun ch'ei seresulti autruisa el senn dalla constituziun.

meins. Per l'elecziun substitutiva valan las medemas disposiziuns sco per las elecziuns ordinarias.

Art. 6 Termin dallas elecziuns ed entrada en uffeci

Las elecziuns dallas autoritads communalas han liug mintgamai tochen la fin da matg.

Demissiuns ein d'inoltrar alla suprastonza communala tochen il pli tard la fin da fevrer.

L'entrada en uffeci ha liug igl 1. da fenadur. Il titular d'uffeci partent ei obligaus da surdar siu uffeci en uorden.

Art. 7 Participaziun a sesidas, cumpetenza da decider

Cun resalva da motivs perstgisabels ein las commembras ed ils commembers dallas autoritads obligai da participar allas sesidas.

In'autoritad ei cumpetenta da decider, sche silmeins la mesadad da sias commembras e da ses commembers ei presenta ed ha il dretg da votar.

Art. 8 Obligaziun da votar

Mintga commembra e mintga commember dallas autoritads ei obligaus da votar da votaziuns e d'elecziuns. Resalvadas restan las disposiziuns davart l'abstenziun dalla vusch.

Art. 9 Decisiuns, autoritads communalas

Per tut las decisiuns dallas autoritads vala la maioritad dallas commembras e dils commembers presents. En cass da paritad da vuschs decida il president, en cass d'elecziuns la sort.

Art. 10 Dretg d'iniziativa

30 persunas cun dretg da votar en fatgs communals san pretender cun suttascripziuns ch'ei vegni votau sur da lur proposta. Excepidas da quei dretg ein decisiuns che autoritads communalas han priu sin fundament da lur cumpetenza ni relaziuns giuridicas regladas denter la vischnaunca e tiarzs.

L'iniziativa sa vegnir inoltrada en fuorma d'ina proposta generala ni d'in sboz formulau. Ella sto vegnir inoltrada cun las suttascripziuns alla suprastonza communala.

Art. 11 Procedura d'iniziativa

In'iniziativa valeivla sto vegnir tractada sin il pli tard enteifer sis meins suenter ch'ella ei vegnida inoltrada.

La suprastonza communala sa era presentar cunterpropostas alla radunonza communala. En in tal cass vegn decidiu igl emprem denter la cunterproposta e l'iniziativa. Silsuenter sto la radunonza communala decider definitivamein d'approbar ni da refusar la proposta preferida ell'emprema votaziun.

Art. 12 Retratga dall'iniziativa

Las treis persunas che han signau sco empremas l'iniziativa ein autorisadas da retrer quella da tut temps tochen alla votaziun, aschinavon che l'iniziativa cuntegn buc autras clausulas da retratga.

Art. 13 Iniziativa illegala

Iniziativas cun in cuntegn illegal ein scumandadas e vegnan buca suttamessas alla radunonza communala.

Art. 14 Informaziuns/moziun

Alla radunonza communala sa mintga votant pretender sclariment dalla suprastonza communala davart la situaziun ni la deliberaziun d'ina fatschenta communala. Il sclariment sa vegnir refiers, sche impurtonts interess dalla vischnaunca ni da tiarzs giustificheschan quei.

Las votantas ed ils votants han il dretg da proponer dalla radunonza communala ina moziun che pertucca in object ordeifer la gliesta da tractandas e ch'ei en lur cumpetenza. Dalla proxima radunonza communala dat la suprastonza per regla rapport e fa ina proposta en connex cun la moziun. Sche la moziun vegn considerada per relevonta, sto la suprastonza communala suttametter per la decisiun in sboz elavurau alla radunonza communala ni eventualmein era alla cuminonza dallas votantas e dils votants all'urna, e quei enteifer in onn. Dil rest valan, cun excepziun d'art. 12, las disposiziuns davart l'iniziativa (art. 10 ss.) conform al senn.

Art. 15 Protocol

Las tractativas dalla radunonza communala, dalla suprastonza communala e dallas ulteriuras autoritads ni cumissiuns communalas ein da nudar en protocols separai.

Quels han d'informar silmeins dallas decisiuns, dils resultats dallas elecziuns e d'eventualas protestas.

Il protocol dalla radunonza communala sto vegnir exponius sin il pli tard in meins suenter la radunonza. Protestas ston vegnir inoltradas en scret alla suprastonza communala duront il temps d'exposiziun da 30 dis.

Art. 16 Prender envesta dils protocols

Ils protocols dalla radunonza communala stattan a disposiziun per envesta sin canzlia communala a mintgin.

L'envesta dils protocols dalla suprastonza e dallas ulteriuras autoritads communalas vegn mo lubida, sche interess giustificai san vegnir fatgs valer.

Il dretg d'envesta tenor al. 2 sa vegnir ademplius cun consignar in extract dil protocol.

II. Organisaziun communala

Art. 17 Organs communals

Organs communals ordinaris:

a) la radunonza communala
b) la suprastonza communala
c) la cumissiun da gestiun

a) La radunonza communala

Art. 18 La radunonza communala

La radunonza communala ei igl organ suprem dalla vischnaunca. En quella fan las habitontas ed ils habitonts cun dretg da votar diever da lur dretgs en fatgs communals.

Las radunonzas communalas ein publicas. Per garantir ina radunonza communala tenor igl uorden vegnan las persunas cun dretg da votar e persunas senza dretg da votar separadas. Las persunas senza dretg da votar vegnan plazzadas en in sectur dapersei. Las persunas senza dretg da votar astgan buc influenzar la radunonza communala, cunzun han ellas negin dretg da prender il plaid ed ellas astgan buca far propostas.

Art. 19 Cumpetenzas

La radunonza communala ha las suandontas cumpetenzas:

1. eleger
   a) il president communal;
   b) ils ulteriurs commembers dalla suprastonza;
   c) ils commembers dalla cumissiun da gestiun;
   d) ils commembers dil cussegl da scola dil consorzi da scola primar;
   e) ils commembers dalla cumissiun da baghegiar;
   f) ulteriuras elecziuns, aschilunsch che quellas ein buca resalvadas expressivamein ad in’autra autoritad.
2. relaschar e midar la constituziun communala e las leschas communalas;
3. approbar il preventiv ed il quen annual sco era fixar il pei da taglia;
4. concluder la formaziun d’ina corporaziun da vischnauncas ni l’adhesiun resp. l’extrada;
5. concluder la fusiun cun autras vischnauncas;
6. concluder novas e singularas expensas sur CHF 40'000 e novas expensas annualas regularas sur CHF 15'000;
7. la lubientscha da credits supplementars e posteriurs che fan buca part dalla cumpetenza da decider dalla suprastonza communala;
8. concluder fatschentas da cumpra, da vendita, da brat e d’impegn da terren cun ina valeta da contract sur CHF 40’000 e conceder dretgs independents e permanents;
9. ir en segirtads e participaziuns e conceder emprests sur CHF 40’000;
10. exequir ulteriuras cumpetenzas tenor la legislaziun speciala cantunala.

Art. 20 Convocaziun/tractandas

La radunonza communala vegn convocada dalla suprastonza communala cun ina publicaziun egl fegl ufficial.

La radunonza communala astga decider mo fatschentas indicadas ella gliesta da tractandas. Quella sto vegnir publicada silmeins diesch dis avon la radunonza communala.

Art. 21 Presidi

La radunonza communala vegn menada dil president communal. En cass che quel ei impedius, meina il vicepresident ni in auter commember dalla suprastonza communala la radunonza.

Art. 22 Predeliberaziun

La radunonza communala astga decider mo fatschentas predeliberadas dalla suprastonza ed indicadas ella gliesta da tractandas.

Art. 23 Modalitads da votaziun

Las votaziuns vegnan fatgas cun maunpli. Ellas ston vegnir fatgas en scrutini, sche 1/5 dils votants pretenda quei.

Tier votaziuns cun plimaun ei in project approbaus, sch'il diember da vuschs affirmativas ei pli gronds che quel da vuschs negativas. Sch'ei dat ina paritad da vuschs, ei il project refusaus.

Tier votaziuns en scret ei in project approbaus, sch'il diember da vuschs affirmativas ei pli gronds che quel da vuschs negativas. Cedels da votar vits ni nunvaleivels vegnan buca dumbrai. Sch'ei dat ina paritad da vuschs, ei il project refusaus.

Igl ei pusseivel da far votaziuns consultativas.

Art. 24 Modalitads d'elecziun

Las elecziuns vegnan fatgas en scrutini. Sche negin fa opposiziun, san ellas vegnir fatgas – cun excepziun dallas elecziuns dalla suprastonza communala – cun maunpli. Eligida ei quella persuna che contonscha igl absolut pli dallas vuschs.

Per las elecziuns vala per igl emprem ed il secund scrutini igl absolut pli dallas vuschs. El tierz scrutini decida il relativ pli. En cass da paritad dallas vuschs decida la sort che vegn tratga d'in dumbravuschs.

Art. 25 Elecziun en differents uffecis

Vegn ina persuna eligida en differents uffecis buca cumpatibels in cun l'auter, sto ella sedecider immediat per in ni l'auter uffeci.

Art. 26 Reponderaziun

In conclus dalla radunonza communala sa vegnir presentaus da tut temps a quella per reponderaziun. Resalvai ein ils dretgs da tiarzs.

Ei in conclus aunc buc en vigur in onn sa quel vegnir reponderaus mo, sch'ina maioritad da duas tiarzas dils votants decida quei.

b) La suprastonza communala

Art. 27 Cumposiziun

La suprastonza communala ei l'autoritad administrativa e poliziala dalla vischnaunca.

Ella secumpona dil president communal e quater ulteriurs commembers.

La suprastonza communala nominescha ord siu miez il vicepresident sco era ils schefs da departament e lur substituts.

Art. 28 Sedutas

La suprastonza communala vegn convocada dil president communal ni dil vicepresident aschi savens sco quei che las fatschentas pretendan.

Sin giavisch da dus commembers dalla suprastonza ei il president communal obligaus da convocar ina radunonza extraordinaria.

Art. 29 Cumpetenzas

La suprastonza communala ha tut las cumpetenzas ch'ein buca surdadas ad in auter organ entras la lescha federala ni la lescha cantunala, entras la constituziun communala ni la lescha communala. Sias cumpetenzas principalas ein:

1. applicar il dretg federal e cantunal e las leschas communalas ed exequir las disposiziuns ed ils conclus dalla radunonza communala;
2. s'adattar al dretg surodinau en atgna cumpetenza, sch'ei dat negin spazi d'agir legislativ;
3. survigilar l'entira administraziun communala;
4. administrar la facultad communla e tut las partiziuns administrativas;
5. elavurar il quen annual ed il preventiv;
6. preparar tut ils projects per mauns dalla radunonza communala;
7. concluder novas e singularas expensas tochen CHF 40'000 e novas expensas annualas regularas tochen CH 15'000;
8. lubientscha da credits supplementars e posteriurs che surpassan buca 20 % dil credit d'impegn ni da preventiv; en mintga cass expensas supplementaras da meins che CHF 40'000;
9. concluder fatschentas da cumpra, da vendita, da brat e d'impegn da terren cun ina valeta da contract tochen CHF 40'000 e conceder dretgs reals limitai (cun resalva dils dretgs independents e permanents);
10. acceptar segirtads e participaziuns e conceder emprests tochen CHF 40'000;
11. cessiun da concessiuns ed auters dretgs da diever special, aschilunsch che la radunonza communala ei tenor dretg cantunal buca responsabla.

Art. 30 Representar la vischnaunca anoviars

La suprastonza representa la vischnaunca enviers tiarzs ed avon dertgira.

Il president communal ni siu substitut ed il canzlist communal ni siu substitut suttascrivan per la vischnaunca en moda giuridicamein valeivla.

Art. 31 Gestiun

Ils commembers dalla suprastonza survigileschan las fatschentas che pertuccan lur departament. Els exequeschan las funcziuns ufficialas e dattan rapport alla suprastonza communala.

La cumpetenza da concluder ha exclusivamein la suprastonza communala. Decisiuns en connex cun fatschentas d'impurtonza secundara sa la suprastonza surlaschar al schef da departament.

Art. 32 President communal

Il president communal meina la radunonza communala e presidiescha las sedutas dalla suprastonza.

Il president communal prepara la gliesta da tractandas dalla suprastonza communala. El procura cun agid dils ulteriurs commembers dalla suprastonza ch'ils conclus decidi vegnien exequi.

En cass urgents sa el prender preventivamein las mesiras provisorias necessarias.

c) La cumissiun da gestiun

Art. 33 Cumposiziun

La cumissiun da gestiun secumpona da treis commembers. Ella seconstituescha sezza.

Art. 34 Incumbensas

La cumissiun da gestiun controllescha sin il pli tard suenter la presentaziun dil quen annual la contabilitad e la gestiun dalla vischnaunca. Ella ha da rapportar en scret alla radunonza communala e da far proposta.

En accord cun la cumissiun da gestiun sa la suprastonza communala incumbensar revisurs professiunals cun la controlla dils quens e dallas fatschentas.

Davart observaziuns d'impurtonza secundara sa la cumissiun da gestiun ni igl organ da revisiun far in rapport special per mauns dalla suprastonza communala.

III. Secturs administrativs

1. Administraziun communala

Art. 35 Partiziuns administrativas

L'administraziun dalla vischnaunca ei partida en pliras partiziuns.

Mintga commember dalla suprastonza communala meina ina partiziun. Ils schefs da departament substitueschan in l'auter tenor conclus dalla suprastonza communala.

Il president ed ils schefs da departament ein obligai da surdar lur incumbensas a lur substitut en cass d'absenzas, da malsogna ni d'auters impediments sco era en cass dad in'obligaziun da prender stgisa.

Art. 36 Administraziun communala

L'administraziun communala ei suttamessa al president communal. Ella adempleschа tut las lavurs administrativas inclus la contabilitad ed exequescha las incumbensas surdadas dalla suprastonza communala. En special exequescha l'administraziun communala ils conclus e las disposiziuns dalla suprastonza communala, aschinavon che quei ei buca l'incumbensa dils menaders da partiziun.

Art. 37 Canzlist communal

Il canzlist communal meina l'administraziun communala e survigilescha il persunal administrativ.

2. Fatgs da constrcuziun

Art. 38 Cumissiun da baghegiar

La suprastonza communala survigilescha ils fatgs da construcziun.

La cumissiun da baghegiar secumpona da tschun commembers.

Ella vegn menada dil schef da departament e seconstituescha plinavon sezza. Las incumbensas e las cumpetenzas dalla cumissiun da baghegiar vegnan circumscrettas ella lescha da baghegiar.

IV. Disposiziuns finalas

Art. 39 Revisiun

La constituziun presenta sa vegnir revedida da tut temps totalmein ni parzialmein. Mintga revisiun entra en vigur cun il conclus.

Art. 40 Entrada en vigur

La constituziun presenta entra en vigur cun l'approbaziun dalla radunonza communala.

Ella sto vegnir suttamessa per approbaziun alla regenza che examinescha sia legitimitad. Quei vala era per midadas ni cumpletaziuns posteriuras dalla constituziun.

Art. 41 Annullaziun da disposiziuns cuntradictorias

Quella constituziun remplazza quella dils 18 da zercladur 2014.

Quella constituziun ei vegnida approbada a caschun dalla radunonza communala dils 19 da zercladur 2020.

Il president communal:	Il canzlist:
Wendelin Casutt-Cathomen	Adrian Vincenz

Approbada dalla regenza cun il conclus dils 11 d’uost 2020, nr. da protocol 649.

En num dalla regenza

Il president:	Il cancelier:
Dr. Chr. Rathgeb	Daniel Spadin